

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ SINIRI SORUNU VE AB'NİN YAKLAŐIMI TÜRKİYE 2021 RAPORU VE ANLAMI

HALİL İBRAHİM AKCAN

SETA | ANALİZ

ŞUBAT 2022 · SAYI 363

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ SINIRI SORUNU VE AB'NİN YAKLAŐIMI TÜRKİYE 2021 RAPORU VE ANLAMI

HALİL İBRAHİM AKCAN

COPYRIGHT © 2022

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7712-72-9

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +322 652 0486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN VE GKRY ARASINDAKİ DENİZ SINIRI UYUŞMAZLIĞININ GELİŞİMİ	8
TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE GKRY'NİN TALEPLERİ VE GEREKÇELERİ	10
AB'NİN TÜRKİYE 2021 RAPORU'NDA DOĞU AKDENİZ'E DAİR BEYANLARI	11
SONUÇ	15

YAZAR HAKKINDA

HALİL İBRAHİM AKCAN

2020'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2021'de İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde Kamu Hukuku alanında tezli yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Avukatlık stajını aynı yıl içerisinde tamamlamıştır. Kasım 2021'den bu yana Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Deniz Hukuku Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

ÖZET

Bu analizde AB Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye 2021 Raporu'nda yer alan Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin ifadeler özelinde AB'nin bölgedeki deniz alanları sorunlarına dair görüşleri ve bölgeye yönelik tezleri irdelenmektedir.

2000'lerin başında Doğu Akdeniz'de kıyıdaş ülkeler arasında deniz yetki alanlarından daha fazla pay alma mücadelesi başlamış ve paylaşımaya yönelik sorunlar günümüze kadar çözüme kavuşturulamamıştır. Özellikle Türkiye ile Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında deniz yetki alanlarının paylaşımına dair birbirlerinden oldukça farklı tezlerin savunulması gerginliklerin son yıllarda artarak devam etmesine yol açmıştır. Yunanistan ve GKRY'nin tam üye, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise aday ülke olduğu Avrupa Birliği (AB) de bölgede yaşanan gerginliklere ilişkin kararlar almakta ve tavırlar sergilemektedir. Bu analizde aday ülkeler hakkında her yıl ilerleme ya da yeni ifadesiyle "ülke raporu" yayımlayan Avrupa Komisyonu'nun "Türkiye 2021 Raporu"nun Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin kısımları değerlendirilmektedir.

GİRİŞ

Yunanistan ile Türkiye arasında uzun yıllardır Ege Denizi'nde süregelen kısıtlanma ve paylaşımına ilişkin anlaşmazlıklar 2000 yılı itibarıyla Doğu Akdeniz'de de yaşanmaya başlamıştır. Bu mücadelede Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve GKRY hem kendi çıkarlarını hem de doğal müttefiklerinin çıkarlarını savunmak için taraf olmuştur.

Söz konusu ikinci genişleme çerçevesinde 1981'de Yunanistan'ın ve beşinci genişleme çerçevesinde 2004'te GKRY'nin üye olmaları ile AB'nin de bölgedeki aktörlerden biri haline geldiğini söylemek mümkündür. Yunanistan ve GKRY bu bölgede yaşanan mücadeleyi her fırsatta gerek AB bağlamında gerekse Birliğe üye ülkelerle ikili ilişkiler bağlamında gündeme getirerek onları aday ülke statüsünde olan Türkiye'ye karşı kışkırtmakta ve Türkiye'yi zor durumda bırakmaya çalışmaktadır. Genel olarak AB üyesi ülkelerin enerji alanında dışa bağımlılıkları göz önüne alındığında Yunanistan ve GKRY'nin tezlerini ve hidrokarbon kaynakları üzerindeki hak iddialarını desteklemek için yeterli sebeplerinin olduğu söylenebilir.

Bu analizde AB Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye 2021 Raporu'nda yer alan Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının payla-

sımına ilişkin ifadeler özelinde AB'nin bölgedeki deniz alanları sorunlarına dair görüşleri ve bölgeye yönelik tezleri irdelenmektedir. Bu kapsamda birinci bölümde Doğu Akdeniz'de Türkiye ve KKTC ile Yunanistan ve GKRY arasındaki deniz sınırı uyuşmazlıklarının gelişimi genel olarak incelenmektedir. İkinci bölümde tarafların bölgeye ilişkin öne sürdüğü tezler ana hatlarıyla mercek altına alınmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise AB Komisyonu'nun Türkiye 2021 Raporu'nda konuya ilişkin yer alan ifadeler çerçevesinde AB'nin tutumu ele alınmaktadır.

TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN VE GKRY ARASINDAKİ DENİZ SINIRI UYUŞMAZLIĞININ GELİŞİMİ

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarına dair anlaşmazlıklar kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge (MEB) alanları ile ilişkilidir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bu deniz hukuku kavramlarının hukuki niteliklerinin açıklanması faydalı olacaktır.

Kıta sahanlığı, jeolojik ve jeomorfolojik olarak karanın deniz tabanındaki uzantısı mahiyetinde olup bu alanda hak sahibi kıyı devletine deniz tabanının altında ve deniz tabanı ile temas halinde olan kaynaklar üzerinde münhasır egemen haklar tanıyan deniz alanıdır. Kıta sahanlığının genişliği genel olarak gelgitler sonucu oluşan en alçak su seviyesi olarak ifade edilebilen esas çizgiden itibaren –kimi hallerde 350 mile kadar artabilmekle birlikte– 200 mil mesafeye kadar uzanmaktadır.¹

¹ Detaylı bilgi için bkz. Malcolm N. Shaw, *Uluslararası Hukuk*, ed. İbrahim Kaya, trc. Yücel Acer vd., Sekizinci Baskı, (Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara: 2019), s. 415-419; Yücel Acer ve İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, Üçüncü Baskı, (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara: 2013), s. 165-168; Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, On Üçüncü Baskı, (Turhan Kitabevi, Ankara: 2014), s. 282-286.

MEB ise yine bu esas çizgiden itibaren 200 mile kadar olan alanda deniz tabanının altında, deniz tabanında ve üzerindeki hava sahasında bulunan doğal kaynaklar üzerinde münhasır egemen yetkiler veren deniz alanıdır. MEB, kıyı devleti tarafından ilan edilmesi ile oluşturulabilen bir deniz alanını ifade eder.²

Bu iki kavramı uluslararası hukukta düzenleyen kaynaklar ise 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ve uluslararası teamül hukuku kurallarıdır.

Yunanistan ve GKRY, BMDHS'ye taraf olan devletler arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti ise antlaşmaya taraf olmayan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin taraf olduğu deniz uyuşmazlıklarına ilgili uluslararası teamül hukuku kuralları ve BMDHS'nin teamül hukuku kuralı haline gelmiş olan kuralları uygulanmak durumundadır.

Mezkur deniz yetki alanları için belirlenen maksimum genişlikler daha önce ifade edildiği gibi olmasına karşın Doğu Akdeniz'de kıyılar arasındaki genişlik 400 deniz milinden az olduğundan, bölge ülkelerinin deniz alanlarında hak iddia ettikleri bölgeler çakışmakta ve bu da bölgede yaşanan gerginliğin temelini oluşturmaktadır.³ 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerine göre bu tip durumlarda deniz alanlarının sınırlandırılması hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak amacıyla ve uluslararası hukuka uygun olarak antlaşma ile yapılacaktır. Bu çerçevede kıyıdaş ülkeler deniz alanlarının paylaşımı için ikili antlaşmalar akdetmişlerdir.

Bölgede akdedilen ilk antlaşma Mısır ve GKRY arasındaki 17 Şubat 2003 tarihli MEB sı-

nırlandırma antlaşması olmuştur.⁴ Bunu takip eden diğer antlaşmalar ise 17 Ocak 2007'de Lübnan-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması,⁵ 17 Aralık 2010'da İsrail-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması,⁶ 21 Eylül 2011'de Türkiye-KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması,⁷ 27 Kasım 2019'da Türkiye-Libya Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Mutabakatı⁸ ve 6 Ağustos 2020'de Yunanistan-Mısır MEB Sınırlandırma Antlaşması'dır.⁹

Türkiye ve KKTC, Yunanistan ve GKRY tarafından akdedilen antlaşmaları kendi deniz yetki alanlarını ihlal ettiği, Kıbrıs Türklerini ve onların irade ve haklarını yok saydığı gerekçesi ile haksuz ve kabul edilemez ilan etmiştir.¹⁰ Yunanistan ve GKRY de Türkiye ve KKTC arasında imzalanan sınırlandırma antlaşmasını, KKTC'nin hukuki olarak "mevcut olmadığı" ve ayrıca GKRY'nin deniz yetki alanlarını ihlal ettiği gerekçeleriyle tanımadıklarını beyan etmiştir.¹¹

4 "Mısır ve GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması"nın tam metni için bkz. "Agreement Between the Republic of Cyprus and Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone", BM, 19 Nisan 2004, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DEPOSIT/cyp_mzn47_2004.pdf, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

5 Lübnan ve GKRY arasındaki antlaşma Lübnan tarafından yürürlüğe konulmamıştır. Antlaşmanın tam metni için bkz. Sertaç Hami Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, (Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul: 2010), s. 130-133.

6 "İsrail ve GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması"nın tam metni için bkz. https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

7 "Türkiye KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması"nın tam metni için bkz. "Kanun Tasarısı", T.C. Başbakanlık, 14 Ekim 2011, <https://www.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0471.pdf>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

8 "Türkiye ve Libya Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Mutabakatı"nın tam metni için bkz. "Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean", BM, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/Turkey_11122019_%28HC%29_MoU_Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

9 "Mısır ve Yunanistan MEB Sınırlandırma Antlaşması"nın tam metni için bkz. <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/GRCEGY.pdf>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

10 Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, s. 28-30, 35-38.

11 Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, s. 6-9, 14-18.

2 Detaylı bilgi için bkz. Shaw, *Uluslararası Hukuk*, s. 412-415; Acer ve Kaya, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, s. 168-171; Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, s. 286-289.

3 Yücel Acer, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı", *SETA Analiz*, Sayı: 301, (Aralık 2019).

Tarafların üzerinde hak iddia ettikleri ve diğer bazı devletlerle antlaşma akdetmek suretiyle kendi aralarında kabul ettikleri deniz yetki alanlarının çakışması ve bu sınırların birbiriyle uyumlu hale getirilememeleri sebepleriyle birtakım krizler meydana gelmiştir ve gelmeye de devam etmektedir. Bu krizler genel olarak ihtilafli bölgelerde sismik araştırma ve sondaj faaliyetleri için ruhsat verme, bu faaliyetlerde bulunulmasını sağlamak için NAVTEX ilan etme, diğer tarafın deniz yetki alanını “ihlal eder” nitelikteki sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini engelleme şeklindedir.¹²

Yunanistan ve GKRY tarafından öne sürülen tezlere göre Türkiye Cumhuriyeti tarafından iddia edilen deniz yetki alanları büyük ölçüde daralmakta, yaklaşık rakamlarla ifade edildiğinde 145 bin kilometrekareden 41 bin kilometrekareye düşmektedir.

TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE GKRY’NİN TALEPLERİ VE GEREKÇELERİ

Bölgedeki haklarını Girit, Çoban, Kerpe, Rodos ve Meis adalarına dayandıran Yunanistan, sınırların belirlenmesinde adalar ve ana karalar arasında ayırım gözetilemeyeceğini; bu sebeple en dıştaki adalar veya ana karalar esas alınarak çizilen ortay hattın kıta sahanlığı sınırı olarak belirlenmesi gerektiğini öne sürmektedir.¹³

12 Son yıllarda vuku bulan krizler hakkında detaylı bilgi için bkz. Halil İlker Avcı, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Yaşanan Krizler ve Etkileri”, *Diplomasi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, (Temmuz 2021), s. 5-11.

13 Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, s. 6-7; Acer, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı”, s. 9.

GKRY de –Yunanistan’a benzer şekilde– deniz yetki alanlarına sahip olma bakımından ana karalar ile adaların eşit hakka sahip olduğunu iddia etmekte olup aksine bir antlaşma yapılan kadar ortay hattın geçici sınır kabul edileceğini kendi iç hukuk kuralı haline getirmiştir.¹⁴ Böylece Kıbrıs Adası ile Türkiye ülkesi arasındaki sınırın ortay hat olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁵ Yunanistan ve GKRY tarafından öne sürülen tezlere göre Türkiye Cumhuriyeti tarafından iddia edilen deniz yetki alanları büyük ölçüde daralmakta, yaklaşık rakamlarla ifade edildiğinde 145 bin kilometrekareden 41 bin kilometrekareye düşmektedir.

Türkiye ise yarı kapalı bir deniz olması vasfı ile Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının uluslararası hukuka, haksizliğe ve oransallık ilkesine uygun antlaşmalar ile yapılması gerektiğini savunmakta; Doğu Akdeniz’de sahip olduğu yaklaşık 1.870 kilometrelik kıyı şeridi uzunluğunu görmezden gelen Yunanistan ve GKRY’nin iddia ettiği ve kendisini Antalya Körfezi açıklarına hapseden sınırlandırmayı hukuksuz ve kabul edilemez olarak nitelendirmektedir.¹⁶

1982 BMDHS’nin 121. maddesine göre insan yerleşimi bulunmayan adalar ile kendisine ait ekonomik yaşamı bulunmayan kayalıklar hariç olmak üzere adalar kıta sahanlığı ve MEB’e sahiptir. Buna karşın çeşitli Uluslararası Adalet Divanı (UAD) ve tahkim kararlarında¹⁷ görüldüğü üzere adalara tanınan deniz yetki ala-

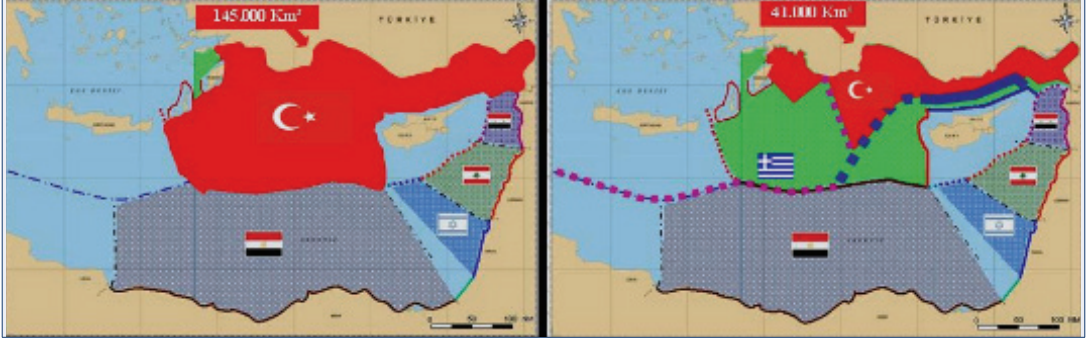
14 Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, s. 11-12.

15 Acer, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı”, s. 9.

16 Acer, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı”, s. 9; Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, s. 28-29.

17 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası, İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Tahkimi, Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası, Maine Körfezi Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası, Libya-Malta Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Davası, Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası neticesinde verilen kararlar buna örnek gösterilebilir.

HARİTA 1. DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARI TALEPLERİ

Kaynak: Cihat Yayıcı, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye", *Bilge Strateji*, Cilt: 4, Sayı: 6, [2012], s. 25.

nı denize olan kıyı uzunluklarına, adaların ve kaynakların özel konumuna göre değişiklikler göstermekte olup –Yunanistan ve GKRY'nin iddialarının aksine– koşullar ne olursa olsun sınırlandırma bağlamında adaların ana karalar ile eşit hakka sahip olduğuna dair herhangi bir uluslararası hukuk kuralı bulunmamaktadır.

Değindiği üzere Yunanistan ve GKRY ise adalara ana karalar ile eşit hak tanınması gerektiği yönünde tezler öne sürmektedir. Oysa Yunanistan ile Mısır arasında akdedilen MEB sınırlandırma antlaşmasında Yunan adaları ve Mısır ana karası eşit statüde kabul edilmediğinden Yunanistan kendi tezleri ile çelişen bir antlaşmaya imza atmıştır.¹⁸ Ayrıca iddia olunan deniz yetki alanı sınırları belirlenirken Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki iddialarını büyük oranda dayandırdığı adalardan biri olan Meis Adası'nın dikkate alınmaması da yine kendi iddiaları ile ters düşmekte ve Türkiye'nin iddialarını destekler niteliktedir.¹⁹

Türkiye ile KKTC arasında imzalanan kıta sahanlığı sınırlandırma antlaşmasında ise Kıbrıs Adası'nın kuzey kısmında yer alması ile ada devleti statüsünde olan KKTC'ye Anadolu ana karası sınırlarına dayanan Türkiye Cumhuriyeti

ile eşit genişlikte olmayan kıta sahanlığı tanınmış, böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgedeki uyumsuzluğu oransallık prensibine ve hakkaniyete uygun olarak çözüme iradesi ortaya konmuştur.

AB'NİN TÜRKİYE 2021 RAPORU'NDA DOĞU AKDENİZ'E DAİR BEYANLARI

Genel Olarak

AB'ye aday ülkelerin üyelik sürecine ilişkin konularda kaydettikleri ilerlemeleri yıllık olarak değerlendirerek kapsamlı bir rapor hazırlayan Avrupa Komisyonu, Türkiye 2021 Raporu'nu 19 Ekim'de yayımlamıştır.²⁰ Göç ve sığınma politikalarından güvenlik ve savunma politikalarına, ekonomik durumdan demokratik kurumların işleyişine kadar geniş bir yelpazede birçok konuya ilişkin değerlendirmelere yer verilen raporda Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşımı ve bölgedeki AB üyesi ülkeler olan

18 Yücel Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye", *Adalet Dergisi*, Sayı: 65, (Aralık 2020), s. 20-21.

19 Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye", s. 24.

20 Raporun aslı ve gayriresmi tercümesi için bkz. "AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi", Avrupa Komisyonu, (2021), https://www.ab.gov.tr/siteimages/2021_trkiye_raporu_tr.pdf, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022); "European Commission Turkey 2021 Report", Avrupa Komisyonu, (2021), https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/turkey-report-2021_en, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

Yunanistan ve GKRY ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki uyuşmazlıklara dair de değerlendirmeler yer almaktadır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında raporda 2020'nin ikinci yarısında yaşanan gerginliklerin ardından 2021 başında tansiyonun düşürülmesine yönelik atılan adımların birçok kez vurguladığı görülmektedir.²¹ Buna karşın ihtilafı nitelikte olan alanlarda taraflar arasında karşılıklı olarak atılan adımlar neticesinde yaşanan “gerginlikler” ibaresinin değil Türkiye'nin “tahrik edici eylemleri” ifadesinin kullanılması,²² Türkiye Cumhuriyeti tarafından ihtilafı alanlarda yürütülen sondaj faaliyetlerinin herhangi bir değerlendirmeye dahi tabi tutulmadan “yetkisiz sondaj faaliyetleri” olarak adlandırılması,²³ Türkiye ve Libya arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin mutabakat “üçüncü devletlerin haklarını ihlal etmesi sebebiyle hukuken geçersiz” kabul edilmesine rağmen²⁴ Türkiye Cumhuriyeti'nin yetki alanı olarak öne sürdüğü bölgeleri ihlal eder nitelikteki Yunanistan ve GKRY tarafından akdedilen antlaşmalar için ise böyle bir ibareye yer verilmemesi gibi birçok örnek AB'nin genel tutumunu ana hatlarıyla ortaya koymaktadır.

AB, taraflar arasında tarafsız bir ara buluculuk yaparak konuyu çözüme ulaştırmaya çalışmaktan ziyade Yunanistan ve GKRY tarafından öne sürülen tezleri destekleyerek bunları Türkiye'ye dikte eder nitelikte bir tutum takınmaktadır. Zaten AB'nin “kendisinin ve üye devletlerin çıkarlarını savunma ve bölgesel istikrarı muhafaza etme konusundaki taahhüdünü sürdürdüğü”

ifade edilerek²⁵ bu tutum açıkça ortaya konmuştur. Raporda yer alan bazı hususların daha detaylı olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

Nautical Geo Gemisinin Faaliyetlerinin Engellenmesi

Raporda Türkiye Cumhuriyeti tarafından 2021'de atılan ve gerginliği düşüren adımlar not edilmekle birlikte Nautical Geo gemisinin faaliyetlerinin engellenmesi ise açıkça eleştirilmiştir.²⁶ Bahse dair değerlendirme yapılabilmesi için eleştiriye konu edilen olayların nasıl geliştiğinin incelenmesi gerekmektedir.

Süreç 16 Eylül 2021'de Atina yönetiminin Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan'ın hak iddia ettiği ihtilafı sahalarda, Doğu Akdeniz (EastMed) boru hattının muhtemel rotasının belirlenmesi için yapılacağı ifade edilen ve GKRY adına faaliyet gösteren Malta bandıralı Nautical Geo araştırma gemisinin de katılacağı araştırma faaliyetleri için 16-22 Eylül arası kapsayan NAVTEX yayımlanmasıyla başlamıştır. Yunanistan tarafının Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili saha üzerinde iddia ettiği hakları görmezden gelerek yayımladığı NAVTEX, Türkiye tarafınca hukuka aykırı, saldırgan ve provokatif olarak tanımlanmış ve karşı NAVTEX yayımlanarak araştırma faaliyetlerine itiraz edilmiştir. Geminin Türk kıta sahanlığını ihlal etme girişimi üzerine TCG Oruç Reis fırkateyni tarafından olası bir ihlalin müdahale ile sonuçlanacağı ifade edilmiş ve böylelikle Nautical Geo gemisi geri çevrilmiştir.²⁷

21 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi”, s. 2, 7, 105, 106.

22 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi”, s. 2, 123.

23 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi”, s. 7, 72, 123.

24 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi”, s. 8, 75, 120.

25 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi”, s. 2.

26 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi”, s. 7.

27 “Akdeniz’de Rum Gemisine Müdahale”, TRT Haber, 4 Ekim 2021; “Ege’de NAVTEX Gerilimi: Gidersen Müdahale Edilecek”, NTV, 22 Eylül 2021; “Report: Turkish Navy Intervenes in EastMed Pipeline Survey”, The Maritime Executive, 29 Eylül 2021, <https://www.maritime-executive.com/article/report-turkish-navy-intervenes-in-eastmed-pipeline-survey>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2022).

29 Eylül'de GKRY tarafından Nautical Geo'nun tartışmalı bölgelerde yeniden faaliyete başlayacağına ilişkin NAVTEX yayımlanması ile gerginlik tekrar alevlenmiştir.²⁸ Rum tarafının bu adımları karşısında Türkiye tarafından bölgede krize mahal vermemek için geminin bayrak devleti olan Malta ve geminin donatan şirketinin bulunduğu İtalya nezdinde diplomatik girişimlerde bulunulmuştur. Ayrıca 1 Ekim'de yayımlanan NOTMAR ve NAVTEX aracılığıyla faaliyetlerin Türkiye Cumhuriyeti ile koordine edilmesi gerekliliği denizcilere de duyurulmuştur. Türkiye'nin bu girişimlerine ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından kıta sahanlığına girme teşebbüsünde bulunan gemi telsizle uyarılmasına rağmen geminin Türk kıta sahanlığını ihlal etmesi üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri gemiyi saha dışına çıkarmıştır.²⁹

Süreci bu şekilde kısaca özetledikten sonra bu konu ile ilgili temelde iki değerlendirmenin yapılması mümkündür. Birincisi bu süreç ve bundan önce ve bundan sonra yaşanan benzer krizler Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları sınırlarının tartışmalı olması sonucu ortaya çıkan ferî sorunlardır ve bu krizlerin nihayete ermesi ancak sınırların taraflarca kesin olarak belirlenmesi ile mümkün olacaktır. Diğer bir deyişle sınırların taraflarca kesin olarak belirlenmesi gerçekleşmediği müddetçe yeni krizlerin vuku bulması kuvvetle muhtemeldir.

İkincisi ise raporda iddia edilenin aksine krizin yaşanması Türkiye Cumhuriyeti'nin değil Yunanistan ve GKRY'nin faaliyetleri sonucudur. Zira deniz yetki alanı sınırlarının tartışmalı olduğu Doğu Akdeniz'de Türkiye Cumhuriyeti'nin bu tip ihlallere sessiz kalması Yunan ve Rum iddialarının zımnen kabulü olarak değerlendirilerek Türkiye aleyhine hukuki durum oluşumuna

sebebiyet verebileceğinden³⁰ bu oldubittilere karşı çıkması ve engellemesi Türk devletinin bir sorumluluğudur. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin söz konusu geminin bayrak devletiyle ve donatanının bulunduğu devletle diplomatik bağlantılar kurması, 1982 BMDHS 79/3'e uygun olarak kıta sahanlığına dönecek boru hattının güzergahının belirlenmesi sürecinin kendisiyle koordineli bir şekilde yürütülmesi gerektiğini yayımladığı NAVTEX ile belirtmesi Türkiye'nin iyi niyetini ve sorunu bir kriz haline dönüştürmeden çözüme çabasını gösterir niteliktedir.

AB, tarafsız bir ara buluculuk yaparak konuyu çözüme ulaştırmaya çalışmaktan ziyade Yunanistan ve GKRY tarafından öne sürülen tezleri destekleyerek bunları Türkiye'ye dikte eder nitelikte bir tutum takınmaktadır.

İhtilafı Bölgelerde NAVTEX İlan Edilmesi

Raporda Türkiye Cumhuriyeti'ne getirilen bir diğer eleştiri GKRY'nin MEB'ini ihlal eder nitelikte olduğu belirtilen NAVTEX ilanıdır.³¹ Bu kavram *navigational telex* kelimelerinin kısaltılarak birleştirilmesi ile ortaya çıkan ve denizcilere hava durumu tahminleri, seyir bilgileri, acil durumlar, emniyet bilgileri ve çalışma yapılan sahalar hakkında bilgiler sunan uydu destekli deniz haberleşme sistemidir. Yürütülen çalışmaların hassasiyeti sebebiyle diğer gemilerin bölgeden uzaklaşması için bir ikaz işareti veya bir ülkenin egemen yetkilerinden kaynaklanan

28 "Nautical Geo İkinci Kez Sefere Çıktı", *Kıbrıs Postası*, 31 Ekim 2021.

29 "Akdeniz'de Rum Gemisine Müdahale"; Sarp Özer, "Kıta Sahanlığını İzinsiz İhlal Eden Araştırma Gemisine Müdahale", *Anadolu Ajansı*, 4 Ekim 2021.

30 Shaw, *Uluslararası Hukuk*, s. 63-64; Kamuran Reçber, *Uluslararası Hukuk Ders Kitabı*, Birinci Baskı, (DORA Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Bursa: 2014), s. 162-163.

31 "AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmi Tercümesi", s. 7.

arama hakkını ifade eden bir işaret olarak kullanılması da mümkündür.³²

Nautical Geo gemisinin Türk kıta sahanlığını ihlal etme girişimlerinin ardından Türkiye Cumhuriyeti 8 Ekim 2021’de ilan ettiği NAVTEX ile 10 Ekim-9 Kasım arasında sismik araştırma faaliyetleri gerçekleştireceğini duyurmuştur. 9 Ekim’de ise GKRY ilan edilen alanın bir bölümünün kendi MEB’ini içerdiği ve bu sebeple hukuka aykırı olduğu iddiası ile itirazda bulunmuştur. Türkiye ise karşı NAVTEX yayımlayarak bu iddiaları reddetmiştir. GKRY tarafının MEB alanının ihlal edildiği iddialarına muhatap olan Türkiye Cumhuriyeti yönetimi ülke içerisinde ise ilan edilen NAVTEX ile Doğu Akdeniz’deki haklarından vazgeçmiş imajı çizdiği yönünde eleştirilere maruz kalmıştır.³³

Türkiye’nin bölgeye ilişkin olarak yürüttüğü politikalar uluslararası hukuka uygun, çözüm odaklı ve kendi içerisinde tutarlıdır. Yunanistan ve GKRY’nin ortaya koyduğu yaklaşımlar ise uluslararası hukukla ve hatta kendi tezleri ile önemli çelişkiler barındırır niteliktedir.

Olay incelendiğinde bu krizin de bölgede sınırların belirsizliğinden ve Kıbrıs meselesinin halen çözüme kavuşamamış olmasından doğan ferî nitelikte bir durum olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu ve benzeri sorunların çözümü

ve benzer yeni sorunların ortaya çıkmasının engellenmesi ancak asli sorunların çözümü ile mümkün olacaktır. Bunun yanında değinilmesi gereken bir diğer nokta –Türkiye Cumhuriyeti yönetimine ülke içerisinde yöneltilen eleştiriler de göz önüne alındığında– bölgedeki anlaşmazlık ve belirsizlikler uzadığı müddetçe devletlerin orta yolcu bir çözümü halklarına kabul ettirmelerinin gittikçe zorlaşacağı gerçektir.

Türkiye-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Mutabakatı

Raporda Türkiye Cumhuriyeti’ne yöneltilen eleştirilerden bir diğeri Libya ile gerçekleştirdiği deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakata yöneliktir.³⁴ Raporda bu mutabakat ile üçüncü ülkelerin egemenlik haklarının ihlal edildiği, mutabakatın 1982 BMDHS’ye uygun olmadığı ve neticede üçüncü devletler açısından hukuki sonuç doğurmadığına yönelik kanaatler ortaya konulmuştur.

Öncelikle belirtmek gerekir ki (daha önce ifade edildiği üzere) Türkiye Cumhuriyeti 1982 BMDHS’ye taraf olmadığından sözleşme ile doğrudan bağlı değildir ancak ısrarlı itirazcı olmadığı teamül hukuku haline gelmiş kurallarla bağlıdır. Günümüzde her ne kadar 1982 BMDHS’de ifade edilen sınırlandırma prensipleri ile teamül kurallarının özdeş olduğu kabul edilmekteyse de³⁵ kıta sahanlığı sınırlandırılmasında ortay hattın sınırlandırmada teamül hukuku kuralı haline geldiği kabul görmüş değildir.³⁶ Bu yüzden mutabakatın doğrudan 1982 BMDHS’ye aykırı olduğu iddiası ile Türkiye Cumhuriyeti’nin eleştirilmesi uluslararası hukuk bağlamında mes-

32 Fuat Aksu, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri”, *Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset*, ed. Sertaç Hami Başeren, (A.Ü. SBF Yayınları, Ankara: 2013), s. 183-184; Ebubekir Erarslan, “NAVTEX’in Tanımı, Yazımı ve Türkçe Karşılığı”, *Türk Dili*, Cilt: 119, Sayı: 826, (2020), s. 202-204; “What is a NAVTEX and Why did Turkey Issue One to Greece?”, TRT World, 23 Temmuz 2020,

33 “Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de Yayımladığı Son NAVTEX Neden Tartışma Yarattı?”, BBC News Türkçe, 12 Ekim 2021.

34 “AB Komisyonu 2021 Türkiye Raporu Gayriresmî Tercümesi”, s. 8, 75.

35 Yücel Acer ve İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukuk İngilizce Özetli Ders Kitabı*, Birinci Baskı, (Legal Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul: 2012), s. 212.

36 Melda Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları*, Güncellenmiş Beşinci Baskı, (Beta Basım A.Ş., İstanbul: 2011), s. 354.

netsizdir. Kaldı ki raporda mutabakatın hangi hususlarının sözleşmeye aykırı olduğu açıklanmadan böyle bir genel ifadeye yer verilip Türkiye Cumhuriyeti'nin eleştirilmesi, hukuki bir soruna hukuki bir çözüm getirilmesi arzusunun ziyade Birlik üyesi ülkelerin tezlerinin Türkiye'ye dikte edildiği imajını oluşturmaktadır.

Ayrıca raporda mutabakatın üçüncü ülkelerin egemenlik haklarını ihlal ettiğinden bahsedilmiştir. Burada kastedilen üçüncü ülkenin Yunanistan olması kuvvetle muhtemeldir. Zira Türkiye-Libya arasındaki mutabakatla belirlenen deniz yetki alanının önemli bir kısmı Yunanistan-Mısır arasındaki antlaşmada Yunanistan'ın yetki alanında kalmaktadır.³⁷ Raporda yer alan bu ifadeler esasen Yunanistan'ın konu hakkındaki tezlerinin³⁸ aynen tekrarlanmasıdır. Bu durum AB'nin Doğu Akdeniz sınırlandırma sorunlarına yaklaşımında uluslararası hukukun ilgili kurallarına uyma kaygısı gütmeye ve açıkça taraflı bir tutum sergilediğinin kanıtıdır.

Oysa tıpkı Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilmediği müddetçe Yunanistan-Mısır arasındaki antlaşmanın Türkiye için bağlayıcı bir etki doğurmasının mümkün olmaması gibi³⁹ Türkiye-Libya mutabakatının da uluslararası hukuka aykırı olduğu yönünde bir beyandan ziyade mutabakatın Yunanistan tarafından kabul edilmediğinin beyanı daha objektif bir yaklaşımdır.

SONUÇ

AB Komisyonu'nun Türkiye 2021 Raporu'nun Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarına ilişkin

kısımları incelendiğinde ortaya çıkan sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- AB'nin bölgeye yönelik tutumu uluslararası hukukun gereği yani hakkaniyetin sağlanmasına yönelik değil üyeleri olan Yunanistan ve GKRY'nin tezlerini tekrarlayarak onların çıkarlarını öncelemeye ve korumaya yöneliktir. Bu tutum gereğince AB'ye aday ülke statüsündeki Türkiye'nin adaylık statüsü Yunan ve Rum tezlerinin kabul ettirilebilmesi için kullanılmaktadır.
- Türkiye Cumhuriyeti tarafından bölgeye ilişkin olarak yürütülen politikalar uluslararası hukuka uygun, çözüm odaklı ve kendi içerisinde tutarlıdır. Yunanistan ve GKRY'nin ortaya koyduğu yaklaşımlar ise uluslararası hukukla ve hatta kendi tezleri ile önemli çelişkiler barındırır niteliktedir. Buna karşın raporda tahrik edici eylemlerde bulunan, yetkisiz sondaj faaliyetleri icra eden ve üçüncü ülkelerin haklarını çiğneyen devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti gösterilmiştir.
- NAVTEX ilanları, sondaj faaliyetlerinin engellenmesi gibi şekillerde ortaya çıkan krizler deniz yetki alanları sınırlarının belirlenememesinden doğan türevsel sorunlardır. Sınır belirsizliği giderilemedikçe bu krizlerin çözülmesi mümkün değildir ve bunlara benzer krizlerin tekrar yaşanması muhtemeldir. Bu durum söz konusu sorunların çözümünde AB'ye önemli bir görev yüklerken AB ise tam tersine sorunların tırmanmasına katkı sağlayan görüş ve yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Oysa gittikçe uzayan çözüm-süzlük süreci gerilimi tırmandırarak ilgili devletlerin orta yolcu bir çözümü kendi halklarına kabul ettirmelerini daha da zorlaştırmaktadır.

37 Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye", s. 22; Aris Marghelis, "The Maritime Delimitation Agreement between Greece and Italy of 9 June 2020: An Analysis in the Light of International Law, National Interest and Regional Politics", *Marine Policy*, Sayı: 126, (Nisan 2021), s. 9.

38 Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye", s. 17.

39 Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye", s. 22-23.

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ SINIRI SORUNU VE AB'NİN YAKLAŐIMI TÜRKİYE 2021 RAPORU VE ANLAMI

HALİL İBRAHİM AKCAN

SETA | ANALİZ

2000'lerin başında Doğu Akdeniz'de kıyıdaş ülkeler arasında deniz yetki alanlarından daha fazla pay alma mücadelesi başlamış ve paylaşımaya yönelik sorunlar günümüze kadar çözüme kavuşturulamamıştır. Özellikle Türkiye ile Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında deniz yetki alanlarının paylaşımına dair birbirlerinden oldukça farklı tezlerin savunulması gerginliklerin son yıllarda artarak devam etmesine yol açmıştır. Yunanistan ve GKRY'nin tam üye, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise aday ülke olduğu Avrupa Birliği (AB) de bölgede yaşanan gerginliklere ilişkin kararlar almakta ve tavırlar sergilemektedir. Bu analizde aday ülkeler hakkında her yıl ilerleme ya da yeni ifadesiyle "ülke raporu" yayımlayan Avrupa Komisyonu'nun "Türkiye 2021 Raporu"nun Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin kısımları değerlendirilmektedir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL